

॥नमो तस्स भगवतो अरहतो सम्मासम्बुद्धस्स ॥

वुत्तोदयं

१. सञ्जापरिभासानिद्देस-पठमपरिच्छेद

रत्नत्तयप्पणाम

१. नमंत्थु जन सन्तान, तम सन्तान भेदिनो ।
धम्मुंज्जलन्त रुचिनो, मुनिन्दो दात रोचिनो ॥

निमित्त

२. पिङ्गला चरियादीहि, छन्दं य मुदितं पुरा ।
सुद्धमागधिकानं तं, न सार्धेति यथिच्छितं [यंदिच्छितं यतिच्छितं (क०)] ॥

गन्थपरिमाण

३. ततो मागधभासाय, मत्ता,वण्ण,विभेदनं ।
लक्ख्य लक्खण संयुत्तं, पसन्नंत्थ,पद,क्कमं ॥

अभिधानादि

४. इदं वुत्तोदयं नाम, लोकियंछन्दनिस्सितं ।
आरभिस्संमहं दानि, तेसं सुखविबुद्धिया ॥

गणसङ्केतसञ्जा

५. सब्बग्गा म्मा, दिगलहू, भ्यां, मज्झन्त गरू जसा ।
मज्झन्तला र,ते तेठ्ठ, गणा गो गरु,लो लहु ॥

गणनियम

६. भ,ज,सा सब्बग,लहू, पज्जिंमे सण्ठिता गणा ।
अरियादिमि विज्जेय्या, गणो इध चतुक्कलो ॥

गरु,लहुसरूप

७. संयोगादि च, दीघो च, निग्गहीतपरो च, यो ।

गरु, वङ्को, पादन्तो, वा, रस्सोञ्जो मत्तिको लुंजु ॥

८. परे पादादिसंयोगे, यो पुब्बो गरुकंखरो ।
लहु स क्वचि विज्जेय्यो, तदुदाहरणं यथा ॥
९. दस्सनरसानुभावने, निबद्धगेधा जिनस्संयं जनता ।
विम्वहयजननी सज्जत, क्रिया नु कं नांनुरज्जयति ॥
१०. विज्जेय्या लोकतो सज्जा, समुद्धो, सु, रसादिनं ।
पादो जेय्यो चतुत्थं सो, पदच्छेदो यती भवे ॥
११. सम, मङ्गुसमं, वुत्तं, विसमं चांपरं तिधा ।
समा लक्खणतो पादा, चत्तारो यस्स तं समं ॥
१२. यस्संन्तिमेन दुतियो, ततियेनादिमो समो ।
तं दड्ढसम, मज्जं तु, भिन्न लक्खण पादिकं ॥
१३. पादं मेकखरां रब्भ, याव छब्बीसतं खरा ।
भवे पादेहि तं छन्दं, नानानामोदितं ततो ॥
१४. दण्डका चण्डवुट्ठ्यादि, पादेहि छहि, तीहि तु ।
‘गाथा’ति च परत्थेवं, छन्दो सज्जा पकासिता ॥
१५. अनन्तरोदितं चञ्ज, मेतं सामज्ज नामतो ।
‘गाथा’इच्चेव निद्धिद्धं, मुनिन्दवचने पन ॥
१६. विसेसनामतो किञ्चि, गहेत्वा सब्बथोचितं ।
दस्सयिस्सामहं तेत्थ, नामानां वि भविस्सरे ॥

इति वुत्तोदये छन्दसि सज्जापरिभासा निद्देशो नाम

पठमो परिच्छेदो ।

२. मत्तावुत्तिनिद्देश-दुतियपरिच्छेद

गणनियम

१७. छट्ठोखिललहु, जो वा,

गयुताञ्जे, छङ्गणा, न जो विसमे, ।
अरियायन्तङ्गे लो, छङ्गे, न्ते गो, गणा छञ्जे ॥

यतिनियम

१८. पठमङ्गे छङ्गे चे,
सब्बलहे, तथादिलहुनि भवतियति ।
तप्परको, न्तेपि, सचे, चरिमेपि, भवति चतुत्थोन्ते ॥

१९. अरियासामञ्जं चे, पुब्बोदित लक्खणं भवे यस्सा ।

२०. आदिममथ पादयुगं, यस्सा त्वंसेहि सा पथ्या ।

२१. यत्थ गणत्तय मुल्लङ्घि,
योभयत्थादिमो भवे विपुला ॥

२२. गरुमज्झगो जकारो, चतुत्थको दुतियको चपला ।

२३. चपलागताखिलं चे, दलादिमं लक्खणं भजति यस्सा ।
पथ्यालक्खणमञ्जं, मुखचपला नाम सा भवति ॥

२४. पथ्याय लक्खणं चे, पठमङ्गे लक्खणं तु चपलाय ।
दुतिये दलेत्थ यस्सा, पकित्तिता सा जघनचपला ॥

अरियाजातियो ।

२५. सब्बपठमदले यदि, लक्खणमरियाय वुत्तमुभयेसु ।
यस्सा दलेसु युत्तं,
वुत्ता सा गीति वुत्त यति ललिता ॥

२६. अरियायं दुतियङ्गे, गदिताखिललक्खणं यं तं ।
भवति दलेसुभयेसुपि,
यदि यस्सा साय मुपगीति ॥

२७. अरियायङ्गद्वितयं, पुब्बोदित लक्खणोपेतं ।
विपरिययेनाभिहितं,
यस्सा सम्भवति चेह सो गीति ॥

२८. अरियापुब्बं^१डुं यदि, गरुने^२केना^३धिकेन निधने युत्तं ।
यदि पुब्बं^४डुसमानं, दल मितरं चो^५दिता^६यं^७मरियागीति॥

गीतिजातियो ।

२९. विसमे छ सियुं कला मुखे,
समे त्वं^१डु, र, ल, गा, ततो^२परि ।
वेतालीयं^३ त मुच्चते, लहु छक्कं न निरन्तरं समे ॥

३०. वेतालीयोपमं मुखे तं,
ओपच्छन्दसकं^१ र, या यं^२दन्ते ॥

३१. आपातलिका कथिता^१यं, भगगा^२न्ते यदि पुब्बमिव^३ञ्जं ।

३२. यदा^१दितो दक्खिणन्तिका,
ठिते^२त्थ पादेस्वा^३खिलेसु जो ॥

३३. ‘उदिच्चवुत्ती’^१ति वुच्चते,
जो चा^२दो विसमेसु सण्ठितो ॥

३४. पुब्बत्थ, समेसु चे ग, जा, ‘पच्चवुत्ति’^१ रुदिता^२ति सण्ठिता ।

३५. समासमा^१त्रा^२दिनं समा,
संयुता भवति तं पवत्तकं ॥

३६. अस्स सा सम कता^१ परन्तिका ।

३७. तदं^१ञ्जजा चारुहासिनी ।

वेतालीयजातियो ।

३८. द्विक विहत वसु लहु अचलधिति रि^१ह ।

३९. मत्तासमकं^१ नवमो लग^२न्ते ।

४०. जो न्ला^१ थवा^२ण्णवा विसिलोको ।

४१. तद्वयतो वानवासिका^१ख्या ।

४२. पञ्च, ढु, नवसु यदि लो चित्रा ।

४३. ग, ल्यां ढुहि चेसा वुं पचित्रा ।

४४. यं मतीत लक्खण विसेस युतं, (चित्रा)
 मत्ता समांदि पादांभिहितं । (विसिलोक)
 अनियत वुत्त परिमाण सहितं, (वानवासिका)
 पथितं जनेसु पादाकुलकं ॥ (विसिलोक)

मत्तासमक जातियो ।

४५. विना वण्णेहि मत्ता गा, विना वण्णा गरूहि तु ।
 विना लहूहि गरवो, दले पथ्यादिनो मत्ता ॥

इति वुत्तोदये छन्दसि मत्तावुत्तिनिद्देसो नाम
 दुतियो परिच्छेदो ।

३. समवुत्तिनिद्देस-ततियपरिच्छेद

४६. त्यां चे तनुमज्झा ।

गायत्ती ।

४७. कुमार ललिता ज्झा ।

उण्हिका ।

४८. चित्रपदा यदि भा गा ।

४९. मो मो गो गो विज्जुम्माला ।

५०. भा त, ल, गा माणवकं ।

५१. ग्ला समानिका र, जा च ।

५२. पमाणिका ज, रा ल, गा ।

अनुडुभा ।

५३. रा न,सा यदि हलमुखी ।

५४. भुजग सुसु सटा ना मो ।

ब्रहती ।

५५. म्साज्जा सुद्धविराजितं मतं ।

५६. म्ना यो गो यदि पणवो ख्यातो ।

५७. म्भा स,गयुत्ता रुम्मवती सा ।

५८. जेय्या मत्ता म, भ, स, गयुत्ता ।

५९. चम्पकमाला चे भ, म, सा गो [इदं नामन्तरजापनत्थमेव पुन वुत्तं (टी०)] ।

६०. न, र, ज, गोहि सा मनोरमा ।

६१. उब्भासकं तं चे तो म, रा ल्य ।

६२. तो जा गरुना'य'मुपट्टिता ।

पन्ति ।

६३. इन्दादिका ता वजिरा ज, गा गो ।

६४. उपादिका सा'व ज,ता ज,गा गो ।

६५. अनन्तरो'दीरित लक्खणा चे, (उपेन्दवजिर)
पादा विमिस्सा उपजातियो ता । (इन्दवजिर)
एवं किल'ज्जासुपि मिस्सितासु, (इन्दवजिर)
वदन्ति जातिस्विद' मेव नामं ॥ (उपेन्दवजिर)

६६. न, ज, ज, ल, गा गदिता सुमुखी ।

६७. दोधक मिच्छति चे भ,भ,भा गा ।

६८. वेद,स्सेहि,ध्ता त्गगा,सालिनी सा ।

६९. वातोम्मी सा, यति सा म्भा त, गा गो ।

७०. भा त, न, गा गो'सु, रस सिरी सा ।

७१. रो न, रा इह रथोद्धता ल, गा ।

७२. स्वागते'ति र, न, भा गरुका द्वे ।

७३. न,न,र,लहु,गरूहि भद्रिका ।

तिट्टुभा ।

७४. वदन्ति वंसट्टुमि'दं ज, ता ज, रा ।

७५. सा इन्दवंसा खलु यत्थ ता ज,रा ।

७६. इध तोटक मम्बुधि,सेहि मितं ।

७७. दुतविलम्बित माह न, भा भ,रा ।

७८. वसु युग विरती ना,म्या' पुटो'यं ।

७९. न, य, सहिता न्या' कुसुमविचित्ता ।

८०. भुजङ्ग'प्पयातं भवे वेद, येहि ।

८१. न, भ, ज, रेहि भवति'प्पियंवदा ।

८२. वुत्ता सुधीहि ललिता त, भा ज, रा ।

८३. पमितक्खरा स, ज, स,सेहु'दिता ।

८४. न,न,भ,र,सहिता'भिहितु'ज्जला ।

८५. पञ्च'स्स'च्छिन्ना, वेस्सदेवी म,मा या ।

८६. भवति हि तामरसं न, ज, जा यो ।

८७. 'कमला'ति जेय्या स,य,सेहि यो चे ।

जगती ।

८८. म्ना ज्ञा गो, तिदसयति'प्पहस्सिणी सा ।

८९. चतु,ग्गहे,हिं'ह रुचिरा, ज,भा स्ज,गा ।

अतिजगती ।

९०. न,न,र,स,लहु,गा,सरेहि'पराजिता ।

९१. न,न,भ,न,ल,गि'ति,प्पहरणकलिका ।

९२. वुत्ता वसन्ततिलका त,भ,जा ज,गा गो ।

सक्करी ।

९३. द्विहत हय लहु र'थ गि'ति ससिकला ।

९४. वसु,हय,यति रि'ह,मणिगुणनिकरो ।

९५. न,न,म,य,य,युता'यं,मालिनी भोगि'सीहि ।

९६. भवति न,जा,भ,जा रसहिता पभदकं ।

अतिसक्करी ।

९७. न,ज,भ,ज,रा सदा भवति वाणिनी ग, युत्ता ।

अट्ठि ।

९८. य, मा नो सो भल्ला, रस, हरविरामा सिखरणी ।

९९. रस, युगि, सितो, नो सो म्मा स्ला, ग्य'दा हरिणी तदा ।

१००. मन्दक्कन्ता, म,भ,न,त,त,गा, गो युगु,त्व,स्सकेहि ।

अच्चट्ठि ।

१०१. मो तो नो यो या, कुसुमितलता, वेल्लिता' क्खु,त्वि,सीहि ।

धुति ।

१०२. रसु,त्व,स्सेहि य्मा, न,स,र,र,गरू, मेघविप्फुज्जिता सा ।

१०३. अक्कस्सेहि यति म्म,जास,त,त,गा, सद्दूलविक्कीळितं ।

अतिधुति ।

१०४. वुत्त मीदिसं तु नामतो र,जा र,जा र,जा गरू,लहू च ।

कति ।

१०५. म्मा भ्रा यो यो'त्र येन,त्ति,मुनि, यतियुता, सन्धरा कित्तिता'यं ।

पकति ।

१०६. ओ न,र,ना र,ना च थ गरू दस,क्क,विरमज्झि भद्दक'मिदं ।

आकति ।

इति वुत्तोदये छन्दसि समवुत्तिनिद्देसो नाम

ततियो परिच्छेदो ।

४. अड्डसमवुत्तिनिद्देस-चतुत्थपरिच्छेद

१०७. विसमे यदि सा स,ल,गा समे,
भ,त्तयतो गरुका वु'पचित्तं ॥

१०८. भ,त्तयतो यदि गा दुत्तमज्झा ।
यदि पुनरे'व भवन्ति न, जा ज्या ॥

१०९. यदि स,त्तितयं गरुयुत्तं,
वेगवती यदि भ,त्तितया गा ॥

११०. तो जो विसमे रतो गरू चे ।
स्मा ज्जा भद्दविराज मेत्थ गो चे ॥

१११. विसमे स, जा स,गरु,युत्ता ।
केतुमती समे भ,र,न,गा गो ॥

११२. आख्यानकी ता विसमे ज, गा गो । (इन्दवजिर)
ज,ता ज,गा गो तु समे'थ पादे ॥ (उपेन्दवजिर)

११३. ज,ता ज,गा गो विसमे समे तु । (उपेन्दवजिर)

ता जो ग,गा चे विपरीतपुब्बा॥ (इन्दवजिर)

११४.स,स,तो स,ल,गा विसमे समे ।
न,भ,भ,रा भवते हरिणप्लुता॥

११५.यदि न,न,र,ल,गा न,जा ज,रा,
यदि च तदापरवत्त मिच्छति॥

११६.विसम मुपगता न,ना र,या चे ।
न,ज,ज,र,गा समके च पुष्फितगा॥

द्वयं मिदं वेतालीय'प्पभेदो ।

११७.सा यवादिका मती र,जा र,जा त्व,
समे समे ज,रा ज,रा गरू भवेय्युं॥

इति वुत्तोदये छन्दसि अट्ठसमवृत्तिनिद्देशो नाम

चतुत्थो परिच्छेदो ।

५. विसमवृत्तिनिद्देश-पञ्चमपरिच्छेद

११८. न'ट्ठक्खरेसु पादेसु, स्त्रा'दिम्हा यो'ण्णवा वत्तं ।

११९. समेसु सिन्धुतो जेन, पथ्यावत्तं पकित्तितं ।

१२०. ओजेसु जेन सिन्धुतो, त'मेव वीपरीता'दि ।

१२१. न,कारो चे जलधितो, चपलावत्त'मिच्चे'तं ।

१२२. समे लो सत्तमो यस्सा, विपुला पिङ्गलस्स सा ।

१२३. सेतवस्सा'खिलेसुपि ।

१२४. भेन'ण्णवा भ'ब्बिपुला ।

१२५. एव'मज्जा रो चतुत्था ।

१२६. नो'ण्णवा चे नविपुला ।

१२७. तो'ण्णवा तथा'ज्जा सिया ।

वत्त'प्पभेदो ।

१२८. नदिस्सते'त्थ यं छन्दं, पयोगे दिस्सते यदि ।

विसम'क्खरपादं तं, गाथा सामज्जनामतो ॥

इति वुत्तोदये छन्दसि विसमवुत्ति निद्देशो नाम

पञ्चमो परिच्छेदो ।

६. छप्पच्चयविभाग-छट्ठपरिच्छेद

पत्थारनय

१२९. पत्थारे सब्बगे पादे, पुब्बगा'धो ल्प'रे समा ।

पुब्बे गरु ते च मिमे, कत्तब्बा याव सब्बला ॥

नट्टनय

१३०. नट्टस्स यो भवेय्य'ङ्को, तस्मिं लो'द्धिकते समे ।

विसमे त्वे'कसहिते, भवेय्य'द्धिकते गरु ॥

उद्दिट्टनय

१३१. एका'दिनुक्कमेन'ङ्के, पुब्बाधो द्विगुणे लिखे ।

मिस्सकेहि लहुट्टेहि, से'केहु'द्दिट्ठकं भवे ॥

सब्बगलक्रियनय

१३२. वुत्त'क्खर समा सङ्ख्या, लिक्ख्य सेको'परुं परि ।

एकेकहीन मेकादि, नुं'ट्टाने सब्बगादिकं ॥

वुत्तसङ्ख्यानय

१३३. गरुक्रिया'ङ्क सन्दोहे, भवे सङ्ख्या विमिस्सिते ।

उद्दिट्ठ'ङ्क समाहारो, से'को वे'मं समा'नये ॥

वुत्तअब्धानय

१३४.सङ्ख्येव द्विगुणे'कूना, वित्थारा'यामसम्भवा ।
वुत्तस्स'द्ध'न्तरानञ्च, गरुलानञ्च अङ्गुलं ॥

इति वुत्तोदये छन्दसि छप्पच्चयविभागो नाम

छट्ठो परिच्छेदो ।

निगमन

१३५.सेल'न्तरा'यतन वासिक सील'त्थेर,
पादो गरु ग्गुणगरु ज्जयतं ममे'सो ।
यस्स प्पभाव'मवलम्ब मये'दिसोपि,
सम्पादितो'भिमत सिद्धिकरो परत्थो ॥

१३६.परत्थ सम्पादनतो, पुज्जेना'धिगतेन'हं ।
परत्थ सम्पादनको, भवेय्यं जाति जातियं ॥

१३७.अवलोकित मत्तेन, यथा छप्पच्चया मया ।
साधिता साधयन्ते'व, मिच्छित्तत्थम्पि पाणिनोति ॥

इति सङ्गरक्खितमहासामित्थेरेन विरचितं

वुत्तोदयप्पकरणं परिनिद्धितं ।